

КОНЦЕРТ З НАГОДИ СВЯТА ФРАНКОФОНІЇ
CONCERT DONNÉ À L'OCCASION
DE LA FÊTE DE LA FRANCOPHONIE

21 / 03 / 2025 - 19:00

СИМФОНІЧНИЙ ОРКЕСТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЛАРМОНІЇ УКРАЇНИ
ДИРИГЕНТ АНТОНІЙ КЕДРОВСЬКИЙ

ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA
PHILHARMONIE NATIONALE D'UKRAINE
SOUS LA DIRECTION D'ANTONIY KEDROVSKIY

Програма концерту

Вольфганг Амадей Моцарт – Симфонія №36, К.425 («Лінц»)
Василь Барвінський – «Українська рапсодія»
Моріс Равель – «Болеро»

Programme du concert

Wolfgang Amadeus Mozart – Symphonie №36, K.425 (Linz)
Vasyl Barvynskiy – *Rhapsodie ukrainienne*
Maurice Ravel – *Boléro*

Вольфганг Амадей Моцарт (1756-1791)
Wolfgang Amadeus Mozart

Симфонія № 36 до мажор, відома як «Лінц» – за назвою австрійського міста, де вона була створена – посідає визначне місце у творчості Моцарта. Історія створення цього твору є справді особливою частиною його легендарної біографії. Осінь 1783 року стала для Моцарта нагодою свого роду подорожі-ініціації в зворотному напрямку, під час якої він повертався з Відня до свого рідного міста Зальцбурга, яке поспіхом залишив два роки тому. Мета поїздки полягала в тому, щоб представити родичам – а зокрема своєму грізному батькові, який не схвалював цей шлюб – юну Констанцію, з якою він одружився за рік до того. У Зальцбурзі на молоде подружжя чекав у родині доволі прохолодний прийом. Дорогою до Відня 1 листопада 1783 року, пара зупинилася в Лінці, прийнявши запрошення губернатора провінції Нижня Австрія графа Тун-Гогенштайн, який саме повертався з дипломатичної місії у Версалі, де він багато чув про Моцарта. Щасливий зустрітися з кимось, чия популярність виходить за межі німецькомовного простору, губернатор просить Моцарта написати оригінальний твір для концерту, який має відбутися... за два дні у театрі Лінца. Моцарт, не маючи про собі жодних композицій і будучи не в змозі відмовити господарю, був змушений написати – менше ніж за півтори доби – симфонію, яка стала одним з найвидатніших творів у зрілому репертуарі композитора. Це мистецьке звернення дає нам можливість уявити блискавичну швидкість, з якою Вольфганг Амадей міг, по-перше, писати музичні композиції, а по-друге – копіювати партії для оркестру, що є само по собі марудним заняттям – і, нарешті, готувати виконання твору оркестром, який уперше бачить партитуру і яким він до цього часу жодного разу не керував. Це був триумф.

Команда Французького інституту в Україні сподівається, що наші сьгоднішні глядачі не погодяться з думкою батька Моцарта, який, прочитавши партитуру, яку шанобливо надіслав йому син, відповів, що *вона дуже гучна і містить занадто багато порушень у мелодії та гармонії*.

La symphonie N° 36 en ut majeur dite «Linz» du nom de la ville autrichienne où elle fut composée tient une place très particulière dans l'œuvre de Mozart. Les conditions de création de cette œuvre participent en effet à la légende mozartienne. L'automne 1783 fut pour Mozart l'occasion d'une sorte de voyage initiatique à l'envers qui l'a vu retourner de Vienne vers Salzbourg, sa ville natale qu'il avait quittée précipitamment, deux ans plus tôt. L'objectif de ce voyage était de présenter à sa famille – et surtout à son redoutable père qui avait désapprouvé son mariage – la jeune Konstanze qu'il avait épousée un an auparavant. A Salzbourg, les jeunes époux n'avaient pu que constater la fraîcheur de l'accueil paternel. Sur le chemin du retour vers Vienne, le 1er novembre 1783, le couple s'arrête à Linz et est invité par le gouverneur de la province de Basse Autriche, le comte Thun-Hohenstein, lequel revenait d'une mission diplomatique à Versailles où on lui avait beaucoup parlé de Mozart. Il est heureux de faire connaissance de celui dont la réputation dépasse désormais les frontières de l'espace germanique et lui demande donc une pièce originale pour un concert qui est prévu... le surlendemain, au théâtre de Linz. Mozart n'a aucune pièce musicale avec lui et ne pouvant refuser la demande de son hôte, il se voit contraint de composer – en moins de 36 heures – une symphonie qui est devenue une des œuvres majeures du répertoire de la maturité mozartienne. Cette prouesse permet de mesurer la vitesse foudroyante avec laquelle Wolfgang Amadeus pouvait d'abord composer, puis copier des parties pour l'orchestre – travail fastidieux s'il en est – et enfin préparer l'exécution de cette pièce par un orchestre qui découvrirait la partition et qu'il n'avait jamais dirigé. Ce fut un triomphe.

L'équipe de l'Institut français d'Ukraine forme le vœu que le public de ce soir ne partage pas l'opinion du père de Mozart qui déchiffrant la partition que son fils lui avait respectueusement envoyée, lui écrivit *qu'elle était bruyante et comprenait trop de désordres dans la mélodie et l'harmonie*.

Василь Барвінський (1888-1963)

Vassyl Barvinskiy

Василь Барвінський (1888-1963) у багатьох відношеннях є композитором, чіє життя, а особливо творчість – включно з його втраченими творами – ілюструють українську історію ХХ століття. Його творчість – це також послання, яке він хотів залишити своїм співвітчизникам і світові. Уродженець Тернополя, Барвінський був вихідцем з родини, яка зробила великий внесок у розвиток української культури ХІХ ст. Його дід був ректором Львівського університету, а батько ще до Першої світової війни сприяв викладанню української мови. Василь навчався у Львівській консерваторії, а згодом – у Карловому університеті в Празі – одному з провідних центрів музичної освіти в Австро-Угорській імперії, до якої тоді належала Галичина, де мешкала родина Барвінських. «Українська рапсодія», яку ми обрали для сьогоднішнього вечора, була написана в 1911 році. Отже, це один з найперших творів молодого композитора, написаний під час завершення навчання у Празі. Протягом всього міжвоєнного періоду Барвінський був професором Львівської консерваторії. Його музику знають у Європі, її регулярно записують та транслюють на хвилях європейських радіостанцій. Тож можна сказати, він був одним з перших українських композиторів, що здобув всесвітнє визнання. У 1948 році, коли він очолював Львівську консерваторію, а Західну Україну було включено до складу СРСР, КДБ змусив його підписати документ, у якому він зобов'язувався «дозволити» знищення своїх рукописів та партитур. І усе було знищено. Послідувало тривале десятирічне заслання до таборів Мордовії. Повернувшись із заслання, з ослабленим здоров'ям та хворобами, він віддав усю свою енергію відновленню по пам'яті своїх знищених творів. Так він працював до самої смерті у 1963 році. Невдовзі після кончини В. Барвінського було реабілітовано, але тим не менш його музика була фактично заборонена до середини 1980-х років, проте партитури «Української рапсодії» дбайливо зберігалися у Центральній та Західній Європі, а також у США, де вона виконувалася. Отже, ми маємо приємність познайомити з цим твором тих, хто його ще не чув, і дати можливість іншим оцінити його наново.

Vasyl Barvinskiy (1888-1963) est, à bien des égards, un compositeur dont la vie et surtout l'œuvre – y compris les œuvres perdues – sont emblématiques des vicissitudes de l'histoire de l'Ukraine au XX siècle. Son œuvre est également un message qu'il a voulu laisser à ses compatriotes et au monde. Barvinskiy, né à Tarnopil, était issu d'une famille qui avait beaucoup donné à l'épanouissement de la culture ukrainienne au XIX eme siècle. Son grand père était recteur de l'université de Lviv et son père avait favorisé l'enseignement de la langue ukrainienne, avant la première guerre Mondiale. Vasyl Barvinskiy est formé au conservatoire de Lviv puis à l'université Charles de Prague, un des centres d'excellence des études musicales dans l'Empire austro – hongrois, à laquelle appartient alors la Galicie où vit la famille Barvinskiy. La *Rhapsodie ukrainienne* que nous avons choisie, pour vous ce soir, a été écrite en 1911. C'est donc est une des premières œuvres du jeune compositeur, elle a été écrite alors qu'il terminait son cursus d'études à Prague. Durant toute l'entre-deux-guerres, Barvinskiy est professeur au conservatoire de Lviv. Sa musique est connue en Europe, elle est enregistrée et passe régulièrement sur les radios européennes. Il est donc l'un des premiers compositeurs ukrainiens à acquérir une reconnaissance mondiale. En 1948, alors qu'il dirige le conservatoire de Lviv et que l'Ukraine occidentale a été incorporée à l'URSS, le KGB l'oblige à signer un document dans lequel il est contraint « d'autoriser » la destruction de ses manuscrits et de ses partitions. Tout sera détruit. S'ensuit un long exil de 10 ans dans les camps de Mordovie. À son retour d'exil, affaibli et souffrant, il consacre toute son énergie à restaurer, de mémoire, ses œuvres détruites. Il y travaillera jusqu'à sa mort en 1963. V. Barvinskiy est certes réhabilité peu de temps après son décès mais sa musique est *de facto* interdite jusqu'au milieu des années 1980. Les partitions de la *Rhapsodie ukrainienne* avaient cependant été précieusement conservées en Europe centrale et occidentale mais également aux Etats-Unis où elle avait été jouée. Nous avons donc le plaisir de pouvoir la découvrir pour les uns ou de l'apprécier à nouveau pour les autres.

**У разі виникнення серйозної загрози безпеці гостей концерт буде перервано.
Абсолютним пріоритетом залишається безпека кожного.**

**En cas de danger sécuritaire avéré, le concert sera interrompu.
L'absolue priorité reste la sécurité de tous.**

Моріс Равель (1875-1937)

Maurice Ravel

На відміну від симфонії Моцарта, написання «Болеро» тривало понад 15 місяців. Коли Моріс Равель, чие 150-річчя ми відзначаємо цього року, створив цей музичний шедевр у 1927 році, він уже був відомий у Франції кількома фортепіанними творами, особливо хореографічною симфонією «Дафніс і Хлоя», яка мала великий успіх перед Першою світовою війною, але швидко була забута.

Саме танцівниця Іда Рубінштейн, яка народилася в Харкові у 1885 році, оселилася перед війною у Франції і була найвпливовішою фігурою у світі паризького танцю та театру 1920-х років, замовила Морісу Равелю написання «Болеро». Оскільки вона його дуже добре знала і розуміла, що покірний та сором'язливий Равель здатен віддавати найкращу частину себе музиці, вона попросила його написати твір, який спочатку планувався як балет. Вона була єдиною, хто протягом процесу написання розумів революційний характер цього надзвичайного музичного твору: виклик на межі з зухвалістю через навмисну монотонність ритму та мелодії, захоплююча гра тембрів і, особливо, поява нових інструментів, які невпинно збагачують оркестрове виконання при кожному повторенні мотивів у постійному crescendo.

Прем'єра «Болеро» відбулася 22 листопада 1928 року в Опері Гарньє в Парижі. На сцені у супроводі 20 танцюристів була Іда Рубінштейн. Незважаючи на миттєвий успіх, критика іноді була доволі жорстокою, залишаючи ображеного Равеля у глибокому розпачі. Але саме концертна версія – та, яку ви почуєте сьогодні і яка вперше була виконана у Карнегі-Хол у Нью-Йорку – забезпечить «Болеро», рік по тому, всесвітнє визнання. Звільнившись від обмежень сцени, декорацій та гри танцюристів, твір назавжди увійшов до репертуару найвідоміших оркестрів. Чому це сталося? Равеля часто – для зручності – називають блискучим оркестрантом. Так, він писав для віртуозного оркестру, вимагаючи від музикантів виконувати технічні акробатичні трюки, але Моріс Равель – насамперед працьовитий композитор, вимогливий і сповнений фантазії. Довге життя «Болеро» – найкращий тому доказ.

Par un contraste saisissant avec la Symphonie de Mozart, la composition du *Boléro* dura probablement plus de 15 mois. Lorsqu'en 1927, Maurice Ravel – dont nous fêtons cette année le 150 anniversaire de la naissance – compose cette pièce si particulière, il était certes déjà connu en France pour quelques œuvres pour piano et surtout pour une symphonie chorégraphique *Daphnis et Chloé* qui avait connu un grand succès juste avant la première guerre mondiale mais qui avait été assez vite oubliée.

C'est Ida Rubinstein – née à Kharkiv en 1885, installée en France avant la guerre et qui était dans les années 1920 la personnalité la plus influente du monde de la danse et du théâtre parisien – qui a commandé à Maurice Ravel le *Boléro*. Parce qu'elle le connaissait très bien, parce qu'elle avait compris très vite que le sage et timide Ravel pouvait donner le meilleur de lui-même, elle lui demande une pièce qui, au départ, est un ballet. Elle fut la seule à comprendre tout au long du processus de composition le caractère révolutionnaire de cette pièce musicale si particulière : une gageure presque insolente par la monotonie voulue du rythme et de la mélodie, fascinante par le jeu des timbres et surtout par l'apparition d'instruments nouveaux qui ne cessent d'enrichir l'orchestre pour chaque retour des motifs, dans un continuel crescendo.

La première du *Boléro* fut donnée le 22 novembre 1928 au Palais Garnier à Paris et Ida Rubinstein, accompagnée de 20 danseurs, était sur scène. Si le succès fut immédiat, la critique fut parfois très féroce, laissant Ravel, blessé, dans un profond désarroi. Mais c'est la version de concert – celle qui est donnée ce soir – et qui fut donnée pour la première fois au *Carnegie Hall* de New York, un an plus tard qui va conférer au *Boléro* son succès mondial. Libérée des contraintes scéniques, du décor, du jeu des danseurs, l'œuvre passa au répertoire des plus grands orchestres et elle y est restée. Comment cela se fait-il ? On accorde souvent à Ravel – un peu trop commodément – l'étiquette de brillant orchestrateur. Certes, il écrit pour un orchestre virtuose, demandant aux instrumentistes d'accomplir des acrobaties techniques, mais Maurice Ravel c'est d'abord et avant tout un compositeur acharné au travail, à la fois exigeant et plein de fantaisie. La postérité du *Boléro* en est la meilleure preuve.